

## ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СЕРЕДНЬОГО ТА КОРПОРАТИВНОГО БІЗНЕСУ

### PROBLEMS AND PROSPECTS OF INNOVATION-INVESTMENT DEVELOPMENT OF THE MIDDLE AND CORPORATE BUSINESS

*Стаття присвячена аналізу ролі інвестицій в інновації для розвитку середнього та корпоративного бізнесу на прикладі ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр». Обґрунтовано роль та значення інвестицій для ефективного розвитку середнього бізнесу. Проаналізовано інноваційну діяльність підприємств України та джерела фінансування за 2014–2016 рр. Розглянуто ефективність інноваційного розвитку досліджуваного підприємства та чинники, котрі стримують інноваційний процес. Виявлено залежність інноваційної діяльності та трудових ресурсів підприємства. Запропоновано проект, обґрунтовано вигоди створення інноваційного відділу на ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр».*

**Ключові слова:** інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, інвестиції, стратегія, науково-дослідні роботи, трудові ресурси.

*Стаття посвящена анализу роли инвестиций в инновации для развития среднего и корпоративного бизнеса на примере ПАО «Новопавловский гранитный карьер». Обоснованы роль и значение инвестиций для эффективного развития среднего бизнеса. Проанализированы инновационная деятельность предприятий Украины и источники финансирования за 2014–2016 гг. Рассмотрены эффективность инновационного развития исследуемого предприятия и*

*факторы, которые сдерживают инновационный процесс. Выявлена зависимость инновационной деятельности и трудовых ресурсов предприятия. Предложен проект, обоснованы выгоды создания инновационного отдела на ПАО «Новопавловский гранитный карьер».*

**Ключевые слова:** инновационное развитие, инновационная деятельность, инвестиции, стратегия, научно-исследовательские работы, трудовые ресурсы.

*The article is devoted to the analysis of the role of investment in innovation for the development of medium and corporate business on the example of PAT "Novopavlivskiy granite quarry". The role and importance of investments for effective development of middle business is substantiated. The article analyzes the innovative activity of Ukrainian enterprises and sources of financing for 2014–2016. The effectiveness of innovation development of the investigated enterprise and factors that restrain the innovation process are considered. The dependence of innovation activity and labor resources of the enterprise is revealed. The project proposes and justifies the benefits of creating an innovation department at PAT "Novopavlivskiy granite quarry".*

**Key words:** innovative development, innovation activity, investments, strategy, research work, labor resources.

УДК 334.722:005.342:005.591.3

**Швець Ю.О.**

к. е. н., старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Запорізький національний університет

**Баран О.М.**

студентка Запорізький національний університет

**Постановка проблеми.** Нині підвищення конкурентоспроможності середнього та корпоративного бізнесу неможливо забезпечити без здійснення інноваційної діяльності, для якої необхідні інвестиції. Головна частка підприємств України належить середньому та корпоративному бізнесу.

Ця тема є актуальною, адже в жорсткій постійній конкурентній боротьбі за споживача та ринок збуту підприємствам необхідно весь час впроваджувати інновації, займатись удосконаленням та розробленням нових виробів, впровадженням прогресивних технологій. Саме це дасть змогу середньому бізнесу втриматися на ринку та вийти на новий рівень розвитку.

В ринкових умовах господарювання фінансування інноваційної діяльності набуває великого значення. Саме такий підхід забезпечить економічне процвітання середнього та корпоративного бізнесу, підприємництва та країни загалом.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Теоретичним і практичним аспектам ролі інвестицій в інноваційну діяльність присвячені праці зарубіжних та українських вчених, таких як М. Кейнс, І. Фішер, О. Алімов, В. Александрова, Ю. Бажал, М. Коденська, А. Череп, Н. Краснокутська, П. Друкер, С. Ілляшенко, Г. Яловий, С. Ямпольський.

**Постановка завдання.** Метою статті є дослідження ролі інвестицій в інновації для розвитку середнього та корпоративного бізнесу, аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності середнього промислового підприємства та розробка рекомендацій щодо інноваційного розвитку.

**Виклад основного матеріалу дослідження.**

Інноваційна діяльність є посередником між науково-технічним прогресом та споживачем. Без інноваційної діяльності всі нові розробки та технології залишаться на кресленнях і в макетах, ніколи не отримають своєї реалізації у вигляді конкретного товару.

Інновації визначають майбутній розвиток компанії та припускають часом досить значні зміни у виробництві, маркетингу, управлінні фірми. Компанії підходять до інновацій в найширшому сенсі, використовуючи як нові технології, так і нові методи роботи, освоюючи нові методи досягнення конкурентоспроможності або знаходячи кращі способи конкурентної боротьби під час використання старих способів.

Вперше поняття «інновація» використав Й. Шумпетер, котрий визначав її як «будь-яку можливу зміну, що відбувається внаслідок використання нових або вдосконалених рішень технічного, технологічного, організаційного характеру в

процесах виробництва, постачання, збуту продукції, післяпродажного обслуговування». Це стало базисом для подальшого дослідження цього економічного явища для інших науковців. Визначення інноваційного розвитку підприємства дослідниками є неоднорідними, тому порівнюємо поняття в табл. 1.

З урахуванням неоднозначності вищезгаданого поняття запропоновано розглядати інноваційний розвиток для середнього та корпоративного бізнесу як наукові розробки та процес перетворення ідеї в товар, в якому беруть участь структурні підрозділи підприємства (маркетинг, виробництво, збут), що забезпечить конкурентоспроможність, прибутковість та рентабельність.

Інноваційна діяльність тісно пов'язана з діяльністю інвестиційною, оскільки впровадження нових технологій та техніки вимагає фінансових ресурсів.

Розглянемо трактування поняття «інвестиції» (табл. 2).

Інвестиції є капітальними витратами в об'єкти підприємницької діяльності для отримання доходу в короткостроковому або довгостроковому періоді. Відповідно до вищенаведеного матеріалу дамо власне визначення інвестиційного розвитку середнього та корпоративного бізнесу. Інвестиційний розвиток – це діяльність підприємства щодо покращення власної інвестиційної привабливості, створення проектів та стартапів, а також заохочення інвесторів для вкладання коштів в розвиток діяльності бізнесу.

Середній та корпоративний бізнес є фундаментом для сучасної держави. Адже саме він підвищує ефективність економіки, забезпечує зайнятість населення та соціальну стабільність (табл. 3).

Відповідно до табл. 3 зробимо такі висновки: найбільшу частку суб'єктів господарювання займають малі підприємства та ФОП, також спостерігається збільшення в динаміці; найбільша кількість зайнятих працівників припадає на середні підприємства, а у 2016 р. малі підприємства перевищили великі за цим показником; щодо обсягу реалізованої продукції, то значну частку займають середні підприємства, малі підприємства та ФОП нарощують свої об'єми.

Взаємозв'язок інновацій та інвестицій породжує головну проблему впровадження результатів науково-технічного прогресу. Як правило, в країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою мають місце проблеми, вирішення яких є невід'ємною частиною розвитку новітнього виробництва. Насамперед це відсутність фінансових ресурсів, які можна інвестувати в інноваційну діяльність, а ті фінансові інститути, які мають у своєму розпорядженні ресурси, займають позицію вичікування через нестабільну політичну та економічну ситуації і, як правило, здійснюють інвестиції в сприятливі економічні зони, тобто має місце вивезення капіталу за кордон. Ця проблема відома і в Україні.

Розглянемо джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні за 2014–2016 рр. (табл. 4).

Таблиця 1

Трактування терміна «інноваційний розвиток»

Джерело або дослідник	Зміст терміна
Закон України «Про інноваційну діяльність»	Діяльність, що спрямована на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, а також зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів та послуг.
О. Адаменко	Діяльність підприємства, що акцентує увагу на постійному пошуку нових методів та засобів, які задовольняють споживацькі потреби та підвищують ефективність господарювання.
Х. Гумба	Розвиток інноваційного потенціалу, а саме сукупності факторів та умов, які необхідні для здійснення інноваційного процесу.
А. Кібіткін, М. Чечуріна	Процес розвитку інноваційного процесу, а саме впровадження нововведень (частіше за все технічного, технологічного характеру).
О. Мороз	Пошук та створення нового виду продукції та процесу на основі використання сукупності всіх наявних засобів та можливостей підприємства, що веде до якісних змін (підвищує конкурентоспроможність, збільшує стійкість в мінливих зовнішніх умовах, формує нові ринки збуту).
Т. Пілявоз	Цілеспрямований, послідовний рух організації до збалансованого інноваційного стану за умови синергетичної дії факторів ринкового середовища, що впливає на організацію бізнесу в умовах ринкової економіки, інтенсивність та швидкість інноваційних процесів на підприємстві.
А. Череп	Є економічною категорією, яка впливає на розвиток підприємств як на макро-, так і на макрорівнях та охоплює керуючу і керовану системи управління ним, є одним з головних засобів розширеного відтворення виробництва згідно з вимогами змінного зовнішнього середовища.

Джерело: складено авторами на основі джерел [10, с. 108–113; 11, с. 32–37]

Трактування поняття «інвестиції»

Джерело або дослідник	Зміст терміна
Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход).
У. Шарп	Вкладення грошових коштів сьогодні для того, щоб одержати більшу їх суму в майбутньому.
Л. Гітман, М. Джанком	Спосіб розміщення капіталу, що повинен забезпечити збереження або збільшення суми капіталу, зростання його вартості та (або) дати повний розмір доходу.
І. Бланк, В. Федоренко, Е. Долан, Д. Ліндсей	Вкладення капіталу в грошовій, матеріальній та нематеріальній формах в об'єкти підприємницької діяльності з метою отримання поточного доходу або забезпечення підвищення його вартості в майбутньому періоді.
С. Фішер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензі	Витрати на створення нових потужностей з виробництва машин, фінансування житлового, промислового або сільськогосподарського будівництва, а також запасів.
С. Панчишин	Сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень на інвестиції.
В. Федоренко	Комплекс дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти з метою отримання прибутку.
Є. Стефанович	Комплекс заходів держави, фізичних та юридичних осіб, спрямований на ефективне розміщення ресурсів з метою отримання очікуваного ефекту. Ефектом може бути не лише прибуток, але й, наприклад, розбудова інфраструктури, покращення умов життя населення.
А. Череп, І. Рурка	Не просто вкладання наявних ресурсів з метою отримання прибутку, а складова міжнародного руху капіталу, яка здатна забезпечити міграцію капіталу з однієї країни в іншу, а також прискорювати цю міграцію в одних сферах світового господарства та уповільнювати в інших.

Джерело: складено авторами на основі джерел [11, с. 22; 12, с. 22]

Таблиця 3

Розвиток підприємств України з розподілом за їх розмірами

Показник	Розмір підприємства	2014 р.		2015 р.		2016 р.	
		усього	питома вага (%)	Усього	питома вага (%)	усього	питома вага (%)
Кількість суб'єктів господарювання, од.	великі	497	0,02	423	0,02	383	0,02
	середні	15 906	0,82	15 203	0,77	14 832	0,80
	малі	324 598	16,80	327 814	16,60	291 154	15,60
	ФОП	1 591 160	82,36	1 630 878	82,61	1 559 161	83,58
	усього	1 932 161	100	1 974 318	100	1 865 530	100
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	великі	1 951,1	22,18	1 708,6	20,89	1 586,6	19,57
	середні	2 696,5	30,64	2 604,7	31,60	2 622,8	32,35
	малі	1 686,9	19,18	1 576,4	19,51	1 591,7	19,63
	ФОП	2 498,2	28,00	2 290,3	28,00	2 307,2	28,45
	усього	8 796,7	100	8 180,0	100	8 108,3	100
Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн. грн.	великі	1 742 507	39,07	2 053 189	36,95	2 391 454	35,55
	середні	1 723 151	38,64	2 168 764	39,03	2 668 695	39,67
	малі	705 000	15,81	937 112	16,87	1 177 385	17,50
	ФОП	289 042	6,48	397 473	7,15	489 204	7,28
	усього	4 459 702	100	5 556 540	100	6 726 739	100

Джерело: складено авторами на основі джерела [8]

Таблиця 4

Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств в Україні за 2014–2016 рр.

Рік	Загальна сума витрат	Зокрема, за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інших джерел
млн. грн.					
2014	7 695,9	6 540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13 813,7	13 427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23 229,5	22 036,0	179,0	23,4	991,1

Джерело: складено авторами на основі джерела [4]

Відповідно до табл. 4 фінансування з боку іноземних інвесторів невинно скорочується, що негативно позначається на економічному розвитку України та розвитку підприємництва. Ця тенденція цілком зрозуміла, адже коливання курсу, нестабільна економічна та політична ситуації, військові дії на сході країни, зниження платоспроможності населення, інфляція є факторами, що знижують інвестиційну привабливість України. Підвищення суми загальних витрат від інноваційної діяльності вказує на збільшення частки інноваційних процесів, хоча не варто забувати про інфляцію. Кількість підприємств, котрі займалися інноваційною діяльністю у 2015 р., становить 824, а у 2016 р., – 834.

Загалом інноваційною діяльністю займаються великі підприємства, у котрих є спеціально від-

окремлений відділ для розроблення інноваційних проектів. Малі та середні підприємства приділяють незначну увагу інноваційному розвитку, саме тому, на нашу думку, середньому бізнесу досить важко втриматися на ринку у складних умовах.

Розглянемо промислове підприємство, котре відноситься до середнього бізнесу, а саме ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр». Досліджуване підприємство займається видобутком щебеню. Кількість працівників становить близько 250 осіб. За роки свого існування ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» не займалось інноваційною діяльністю, до 2011 р. підприємство було прибутковим та рентабельним, продукція була відома не тільки на вітчизняному ринку, але й у країнах СНД, зокрема російським

Таблиця 5

**Чинники, котрі стримують інноваційний процес на ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр»**

Екзогенні чинники	Ендогенні чинники
Відсутність зовнішніх джерел фінансування	Слабкість матеріально-технічної та наукової бази
Ускладнення науково-дослідницьких розробок	Недостатня орієнтація організаційних структур на інноваційну діяльність
Низький науково-інноваційний потенціал держави	Опір змінам, під час впровадження інновацій та нововведень
Недостатність міжнародного науково-технічного співробітництва	Орієнтація на усталені ринки, на короткострокову окупність
Недосконалість законодавчої бази з питань інноваційної та інвестиційної діяльності	Відсутність матеріальних стимулів та умов творчої праці
Відплив наукових кадрів	Домінування інтересів наявного виробництва
Відсутність повноцінної інформаційної бази щодо інноваційних проектів	Низький рівень аналітично-інформаційної бази підприємства

Джерело: сформовано авторами на основі джерела [6, с. 90–93]

Таблиця 6

**Трудові ресурси ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» за 2014–2016 рр.**

Показник	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Абсолютна зміна, тис. грн.		Відносна зміна, %	
				2015 р. до 2014 р.	2016 р. до 2015 р.	2015 р. до 2014 р.	2016 р. до 2015 р.
Середньоспівска кількість персоналу, ос.	288	302	253	14	-49	4,86	-16,23
Середній розряд основних робочих	4	4	4	–	–	–	–
Кількість висококваліфікованих та кваліфікованих працівників, ос.	124	110	63	-14	-47	-11,29	-42,73
Кількість основних робочих, ос.	150	147	171	-3	24	-2	16,33
Кількість допоміжних робочих	103	119	47	16	-72	15,53	-60,50
Кількість робочих, зайнятих безпосередньо у виробництві, ос.	253	266	168	13	-98	5,14	-36,84
Кількість працівників апарата управління, ос.	35	36	35	1	-1	2,86	-2,78
Плинність кадрів, частка од.	0,25	0,22	0,41	-0,03	0,19	-12	86,36
Відповідність кваліфікації робочих ступеню складності виконуваних робіт, частка од.	1	1	1	–	–	–	–
Співвідношення кваліфікованих і висококваліфікованих робітників, частка од.	0,43	0,36	0,23	-0,07	-0,13	-16,28	-36,11

Джерело: розраховано авторами на основі джерела [8]

споживачам. З 2012 р. бізнес ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» є збитковим, 2016 р. підприємство закінчило зі збитком у сумі 5 402 тис. грн. Варто відзначити, що ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» слід негайно вжити належних заходів, які покращать фінансово-економічну ситуацію. На нашу думку, вирішальними для забезпечення прибуткової діяльності є розробка інноваційних проектів та залучення інвестицій у розвиток бізнесу.

Вважаємо доцільним розглянути чинники, котрі стримують інноваційний процес на ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» (табл. 5).

Відповідно до табл. 5 серед стримуючих чинників інноваційного розвитку ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» слід назвати низький науково-інноваційний потенціал та відсутність спеціально навчених кадрів, котрі б сприяли розвитку та впровадженню інноваційних процесів, а також недостатню кількість та різноманітність джерел фінансування.

Проаналізувавши діяльність підприємства, можемо відзначити, що приділяється недостатньо уваги інноваційному розвитку маркетингу, що призводить до зниження темпів розвитку самого підприємства.

За наявності кадрових проблем необхідно проаналізувати трудові ресурси ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» (табл. 6).

На досліджуваному підприємстві плінність кадрів за 2014 р. та 2015 р. незначна, а також має позитивне зменшення в динаміці, а у 2016 р. помічається різке збільшення до 41%. Природна плінність (3–5% на рік) сприяє своєчасному оновленню колективу та не вимагає особливих заходів з боку керівництва та кадрової служби. З огляду на зазначене вище вирішення проблем інноваційної діяльності досліджуваного підприємства варто розпочати з управлінських перетворень. Вважаємо, що доцільним є створення відповідного підрозділу чи групи, котра би безпосередньо займалась інноваційним розвитком. Створення власного інноваційного підрозділу в організації буде перевагою, адже поєднає науковий пошук з потенціалом виробництва та потребами конкретних споживачів.

Для початку існування інноваційного відділу достатньо залучити двох висококваліфікованих та досвідчених осіб, а саме керівника інноваційними проектами та спеціаліста з інноваційно-інвестиційної діяльності.

Щоби забезпечити ефективну роботу відділу інноваційного розвитку на ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр», слід сформувати матеріально-технічну базу, яка передбачає певні фінансові витрати.

Включимо до складу витрат відділу капітальні (одноразові) витрати та поточні витрати (табл. 7).

Таблиця 7

**Кошторис витрат на створення та утримання відділу інноваційного розвитку**

Стаття витрат	Загальна сума витрат, грн.
Комп'ютер (2 шт.)	12 000,00
Принтер	4 000,00
Фахова та наукова література	2 000,00
Заробітна плата працівникам відділу за рік	96 000
Разом	114 000

*Джерело: розраховано авторами*

Відповідно до табл. 7 витрати ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» на інноваційний відділ за перший рік складуть 114 000 грн.

До співробітників інноваційного відділу слід висунути планові вимоги, а саме щороку необхідно розробляти близько 10 раціоналізаторських пропозицій, які повинні дати середній економічний ефект від економії витрат близько 70 000 грн. на рік.

За ефективної роботи інноваційного відділу ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» з другого року запровадження відділу спостерігатимемо прибутковий економічний ефект. Отже, використання запропонованої зміни в організаційній структурі ПАТ «Новопавлівський гранітний кар'єр» вдосконалить інноваційну діяльність, що підвищить зацікавленість інвесторів та забезпечить прибутковість діяльності.

**Висновки з проведеного дослідження.** Інноваційна діяльність тісно пов'язана з діяльністю інвестиційною, оскільки впровадження нових технологій та техніки вимагає фінансових ресурсів. Взаємозв'язок інновацій та інвестицій породжує головну проблему впровадження результатів НТП.

Особливе місце в інноваційній діяльності підприємств належить його працівникам. Від того, як працівники підприємства сприймають нову інформацію, підвищують свій професійний рівень, висунувають нові конкурентоспроможні ідеї, знаходять вирішення нестандартних завдань та нові способи вирішення стандартних завдань, залежить рівень інноваційної активності підприємства. Залучення в комунікаційний процес управління організацією працівників, що володіють високим інноваційним потенціалом, підвищує рівень ефективності управління. Успіх діяльності організації залежить від наявності в ній новаторів, які є носіями науково-технічного та комерційного розвитку організації.

**БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:**

1. Державне агентство України з інвестицій та розвитку. Розділ: Інноваційна діяльність. Законодавство з питань інновацій. URL: <http://ovu.com.ua/articles/562-derhavne-agentstvo-ukrayini-z-investitsiy-ta-rozvtku/publisher>.

2. Кіпіоро І. Проблеми розвитку інноваційної діяльності підприємств в Україні та шляхи їх вирішення. Збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса: ЦЕДР, 2013. 128 с.

3. Космидайло І. Інноваційна спрямованість як засіб економічного росту. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 6. С. 113–115.

4. Наукова та інноваційна діяльність в Україні / Державна служба статистики України. URL: [http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind\\_rik/ind\\_u/2002.html](http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html).

5. Планування діяльності підприємств: навчальний посібник / О. Непочатенко, Н. Резнік, Л. Транченко, О. Транченко, Р. Лопатюк. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ: КиМУ, 2014. 448 с.

6. Сподіна В. Проблеми ефективної реалізації інноваційної діяльності в Україні. Реформування фінансово-економічної системи: погляд у майбутнє. 2013. Ч. 1. С. 90–93.

7. Яровенко Т. Співвідношення понять «інвестиційний» та «інноваційний» розвиток сфери освіти.

Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2015. № 2. С. 205–211.

8. Фінансові результати діяльності будівних підприємств / Державна служба статистики України: URL: [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

9. Полозова Т., Кривцун Д. Інноваційна діяльність підприємства та економічна сутність інноваційного процесу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 12. С. 108–113.

10. Буковецька Ю. Сучасні підходи до визначення сутності та класифікації інновацій. Економічний аналіз: зб. наук. праць. Т. 17. № 1. Тернопіль, 2014. С. 32–37.

11. Петренко Л. Теоретичні аспекти дослідження інвестиційної діяльності. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22. Ч. 2. С. 330–334.

12. Музиченко Т. Інвестиції та інвестиційна діяльність: понятійний апарат. Сталий розвиток економіки. 2014. № 3 (25). С. 161–167.